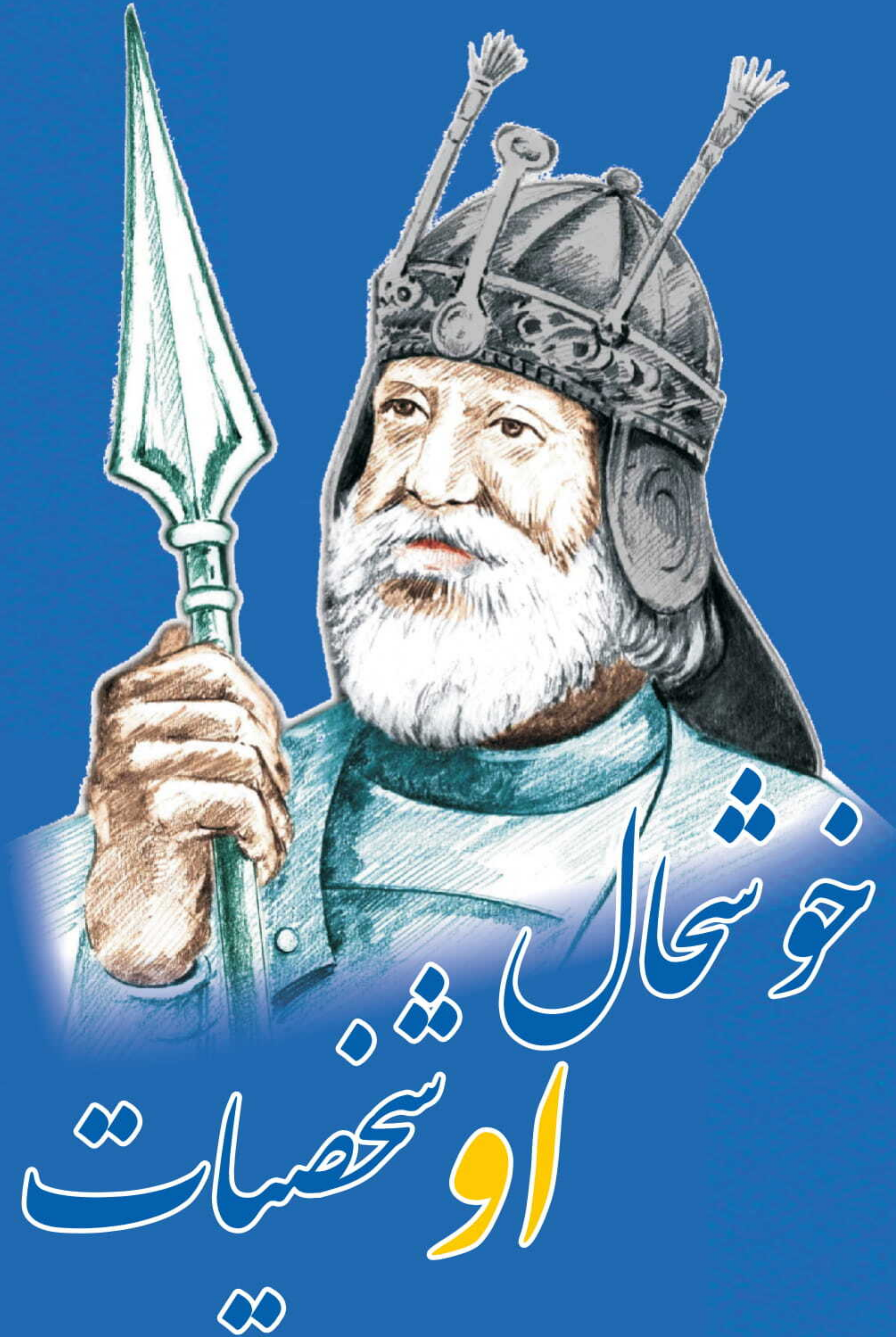

KHUSHAL & PERSONALITIES

خوشحال او شخصیات

ډاکټر بادشاه روم (علي خېل درياب)

Dr. Badshah .I. Rome "Ali Khel Daryab"

ISBN 978-9936-661-06-6

9 789936 661066

۱۳۹۹ هـ. ش

۲۰۲۱ م

ډاکټر بادشاه روم (علي خېل درياب)

2021

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت
د علومو اکاډمي
د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست

خوشحال او شخصیات

د کتاب ځانگړنې

د کتاب نوم: خوشحال او شخصیات (د Ph.D تیزس)

لیکوال: ډاکټر بادشاه روم (علي خېل دریاب)

ایډیټ او اهتمام: څېړندوی رحیم الله حریفال

څېړندوی: د افغانستان د علومو اکاډمۍ، د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ. ش. ۲۰۲۱ ز

د چاپ ځای: الهام نبي زاده، کابل - افغانستان

د چاپ شمېر: ۵۰۰ ټوکه

ISBN: ۹۷۸-۹۹۳۶-۶۶۱-۰۶-۶

ٲرون

د خٲلو گلالو زامنو زرياب، افراسياب، ظفر ياب
او نازولي لوركي ډر ناياب په نومونو
چي زما كور پرې جنت دي.

يادښت

خوشحال بابا زموږ په علمي، ادبي، فرهنگي، ملي، سياسي او ټولنيزو ډگرونو کې د ډېرو غوره ځانگړنو، لوړ نوم او شهرت نه برخمن گڼ اړخيز شخصيت دی، عالم هم دی، فيلسوف او لوړ مفکر هم، فرهنگيالی هم دی، توريالی او ننگيالی هم، طبيب هم دی او اديب هم، ټولنپوه هم دی او وگړپوه هم او لنډه دا چې ډېرې لوړې معنوي خوبې او نېکې پرې څښتن تعالی لورولي او هغه يې په خپل وخت د افغان ولس د بېدارۍ، هوبنيارۍ او خپلواکۍ لپاره کارولي او مور ته يې د ملي، فرهنگي ميراث په بڼه راپرېښي دي، چې دا هر څه مور ته د هغه د راپاتې آثارو او افکارو په لوستو ډېر ښه زيات کېدای شي.

د نابغه خوشحال د آثارو او افکارو په رڼا کې نه يوازې دا چې د خپلو ولسونو او ټولنې، بلکې د ټولې سيمې په کچه د ادب، فرهنگ، سياسي او تاريخي حالت، جغرافيوې موقعيت، فولکلور او کلتور د پېژندنې لپاره د ټولپوهنې (دايرةالمعارف) حيثيت او اهميت لري، د ځينو برخو يا موضوعاتو څېړنه او سپړنه يې په علمي او اکاډميکه بڼه اړينه وه او ده. ځکه د پښتونخوا پياوړي ليکوال او څېړونکي پروفيسر ډاکټر علي خېل درياب د خوشحال باب په اشعارو کې د يادو اشخاصو د نومونو څېړنه، سپړنه او پېژندنه د خپلې دکتورا د تېزس (ډيزټېشن) په حيث ټاکلې او (خوشحال او شخصيات) تر سرليک لاندې يې په لسو څپرکو (بابونو) کې په دې ترتيب بشپړه کړې ده:

د خوشحال په اشعارو کې ياد شوي پيغمبران او انبياء(عليهم السلام)، اهل بيت او اصحاب کرام (رض) اولياي کرام، بزرگان او صوفيان(رح)، پاچاهان او اميران، نړيوال روماني شخصيتونه او د هغوی تاريخي معشوقې، پښتانه ننگيالي او قهرمانان، د بابا خپل اولاد او خپلوان او نور متفرق د څېړنې وړ شخصيتونه د شاوخوا (۴۰۰) باوري معلوماتي سرچينو له مخې په بېلابېلو څپرکو کې په مناسب تفصيل سره راپېژندلي او څېړلي دي، چې دا د خوشحال بابا د ژوند او آثارو د څېړونکو، زده کوونکو او د مطالعې عامو مينه والو سره د خوشحال پېژندنې په برخه کې پوره او کره مرسته کولی شي.

د افغانستان د علومو اکاډمۍ ته د جلالتماب جمهور رئيس دوکتور محمد اشرف غني ددې فرهنگيالي سپارښتنې په اړه چې: (په پښتونخوا کې د ليکل شويو آثارو

چاپ ته دې ځانگړې پام وشي)، دا دی د علومو اکاډمۍ د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست د پښتونخوا د ملاکنډ پوهنتون د پښتو څانگې د مشر پروفیسر ډاکټر بادشاه روم (علي خېل درياب) دغه ارزښتناک څېړنيز اثر (خوشحال او شخصيات) د څېړندوی رحيم الله حریفال په وروستۍ کتنه او چاپ زیار خپروي او د مطالعې مینه والو ته یې د یوې ارزښتمنې ادبي - فرهنگي ډالۍ په توگه وړاندې کوي.

موږ ددې اثر چاپ او خپرېدل د خپلې ادبي - فرهنگي بډاینې لپاره غوره او گټوره زیاتونه بولو، لیکوال ته یې د لاغوره ادبي - فرهنگي خدمتونو لپاره بریالیتوبونو او په هېواد، سیمه او نړۍ کې د سولې، سوکالی او هر اړخیزې پرمختیا په هیله یوو.

په درنښت

څېړنپوه دوکتور عبدالظاهر شکېب
د افغانستان د علومو اکاډمۍ رئیس

ليکلی

سرليک

مخ

أ	..... لومړنۍ کرښې
۱	..... لومړی باب: د خوشحال په کلام کې مذکور انبياء او پيغمبران
۵۵	..... دويم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور اهل بيت او صحابيان
۱۱۷	..... درېم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور اولياء کرام، بزرگان او صوفيان
۱۶۳	..... څلورم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور بادشاهان او اميران
۳۰۹	..... پنځم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور فلسفيان او د پوهې خاوندان
	..... شپږم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور نړيوال روماني شخصيتونه او د هغوی
۳۲۹	..... تاريخي معاشقې
۳۷۵	..... اووم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور پښتانه ننگيالي او قهرمانان
۴۱۱	..... اتم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور شاعران او اديبان
۴۳۹	..... نهم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور د هغه اولاد او خپلوان
۵۱۳	..... لسم باب: د خوشحال په کلام کې مذکور متفرق او تحقيق طلب شخصيات
۵۶۵	..... خلاصه
۵۶۹	..... مأخذونه (کتابيات).

لومړنۍ کړنې

د خوشحال بابا سپېڅلی فن هم لکه د هغوی گڼ اړخیز شخصیت بې شمېره خوبۍ او محاسن لري او دغه فني خوبۍ او محاسن چې د هغوی د شخصي کمال سره رابرسېره شوي دي، نو د دواړو دغه ښکلي امتزاج د هغوی شعري هنر د رنگارنگ موضوعاتو په اردل کې د فن تر اسمانه رسولی دی.

د خوشحال بابا شعري کلام د انواع انواع موضوعاتو د لعلونو یو داسې درنگ دی. چې څومره څومره یې بنده لټوي، نو دومره دومره پکې د نویو نویو موضوعاتو نایاتو غمي رامخې ته کېږي. په دغو موضوعاتو کې یوه موضوع د شخصیاتو هم ده. خوشحال بابا په خپل کلام کې یو شمېر شخصیات ذکر کړي دي. دغه شخصیات چې د ژوند د مختلفو شعبو سره تعلق لري. خوشحال بابا د خپلو بېلا بېلو صفاتو په اساس یاد کړي دي. څه چې د خوشحال بابا په ژوره مشاهده، پراخه مطالعه، رسا نظر او د بیان به لړ کې په قوي دلایلو راوړو گواهي کوي.

په دې اثر کې ما د هغو شخصیاتو د خپرلو هڅه کړې ده، د کومو نامې چې خوشحال بابا پخپل شعري کلام کې په مختلفو حوالو خوندي کړې دي. دا څېړنه د ډېرکړاو او زیار متقاضی کارؤ او په دغه ترڅ کې زه د بلا مشکلاتو سره مخامخ شوی هم یم. ولې د تحقیق او څېړنې سره مینې او جذبې پل په پل زما حوصله زیاته کړې ده او دغه شان زه یې د مرام تر کهاله رسولی یم. دا مقاله چې زما د یوازې ځان د یوې مودې د زیار او مسلسل کړاو نتیجه ده. ولې په دې لړ کې زما د خواخوږو مرسته، لارښودنه او مشورې هم د یادونې جوگه دي. د څه په برکت چې زه ددې مقالې لیکلو جوگه شوم. څه که هم ددغو مئینانو فهرست ډېر اوږد دی. چا چې ددې څېړنې او مقالې د بشپړولو په سلسله کې زما ډاډگېرنه کړې ده او په ما یې د منت بار رارولی دی. خو په تېره تېره د ستر څېړنکار، شاعر، لیکوال، استاد او خوشحال شناس ډاکټر ایم، اقبال نسیم خټک درنځه نامه زما په روح راخوږه ده. د چا د خصوصي توجه، لارښودنو، مشورو او مرستې په اړه چې زه ددې څېړنې په کامیابۍ سره په تر سره کولو کې بریالی شوم. د هغوی دغه لاس، اخلاص او مشفقانه رویه به زما په سترگو کې تل عمري غږېږي.

زه د خپل محترم استاد ډاکټر شاه جهان (چېټرمین پښتو څانگه) هم د زړه له تله شکر په ادا کوم چې هغوی ما ته پل په پل زما د تحقیقي چارو ماتې کړمې هوارې کړې

دي او زما د خېړنې کار يې ودرېدو ته پرېښودى نه دى. دغه رنگ زه د خپلو نورو درنو استادانو ډاکټر عبدالوحيد او ډاکټر حکيم الله جان هم ډېر زيات مشکور يم چې د تحقيق گراني مرحلې يې ماته اسانې کړې هم دي او زه يې دغه ستومانوونکي کار ته هڅولى هم يم.

زه د پروفېسر محمد نواز طائر، پروفېسر صابر کلوروي، حاجي پوردل خټک، ډاکټر محمد اعظم اعظم، ډاکټر راج ولي شاه خټک، ډاکټر پروېز مهجور، پروفېسر جميل يوسفزي، پروفېسر مقدس الله او رحيم شاه رحيم مننه په ځاى راوړم، چې ددې خېړنې په اوان يې زما قدم په قدم رهنمايي کړې ده.

زما د مننې وړ پروفېسر سليم الرحمن، پروفېسر عبدالخبر او محترم صاحبزاده کفايت الله (بادشاه گل صاحب) هم دي، چې د عربى او فارسي گران گران عبارتونه يې ماته په اسانه وژباړل او ما ترې ددې مقالې په ليکنه کې مدد واخيستو. زه د دوى د دغه احسان ملازه منم چې په روڼ تندي يې زما مرسته وکړه.

دغه شان د پښتو څانگې، پښتو اکيډمى، فارسي شعبي، عربي څانگې، اردو شعبي، ارکائيز لايبريرى، فرهنگ ايران پېښور سره سره د قائد اعظم لايبريرى لاهور، گامى شاه امام بارگاه لاهور، بي بي پاکدامن امام بارگاه لاهور، مقامي کالجونو د لايبريرينز او د دير ميوزيم چکدره د زړه له تله شکرپه ادا کوم، چې ماته يې په خلاص مټ کتابونه راکړل او ما ترې د خپل کار په حواله استفاده وکړه.

دغه شان زه د خپلو درنو مشرانو محمد اصف صميم، ډاکټر اقبال فنا، پروفېسر فضل نصير اسير، پروفېسر زېر حسرت او پروفېسر مشتاق احمد احسان مند يم، چې د دې مقالې د ليکلو په ترڅ کې يې زما همت سترپيا ته نه دى ورکړى او زه يې وخت په وخت خپلې خېړنې ته پارولى يم.

آخر کې زه د راشد عدنان (گرافکس ورلډ مردان) هم مننه کوم، چې د دې مقالې په کمپوزنگ يې ځان کړولى دى او دا گران کار يې په ډېره احسنه طريقه سرته رسولى دى.

په ډېر درناوي

بادشاه روم

۱۰ / مې ۲۰۰۷ ء